

Rewolucja u Witkacego, Żeromskiego i Krasińskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy*, [w:] tegoż, *Dramaty*, wybór K. Puzyna, Warszawa 1983, s. 411–412.
- Źródło: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Pożegnanie jesieni*, oprac. W. Bolecki, Wrocław 2014, s. 139.
- Źródło: Zdzisław Jerzy Adamczyk, *Wstęp*, [w:] S. Żeromski, *Przedwiośnie*, oprac. Z.J. Adamczyk, Wrocław 1982.
- Źródło: Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*, oprac. Z.J. Adamczyk, Wrocław 1983, s. 338–339.
- Źródło: Maria Janion, *Wstęp*, [w:] Zygmunt Krasiński, *Nie-Boska komedia*, Wrocław 1967.
- Źródło: Zygmunt Krasiński, *Nie-Boska komedia*, oprac. M. Grabowska, Wrocław 1967, s. 76–77.

Rewolucja u Witkacego, Żeromskiego i Krasińskiego

Źródło: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Walka*, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wiek XIX i początek XX stulecia przyniosły nasilenie ruchów rewolucyjnych, a także wzrost uświadczenia niższych warstw społecznych. Przedstawiciele proletariatu coraz częściej kontestowali dotychczasowy ład świata, nie zgadzali się na rażące dysproporcje między bogatymi i biednymi – rosła w nich potrzeba walki o swoje prawa. Społeczne rozruchy stawały się inspiracją dla pisarzy, między innymi dla Zygmunta Krasińskiego, Stefana Żeromskiego czy Witkacego. Każdy z nich jednak inaczej komentował zachodzące przemiany.

Twoje cele

- Opiszysz sposób przedstawienia rewolucji w dziełach Witkacego, Żeromskiego i Krasińskiego.
- Porównasz wizje rewolucji w *Nie-Boskiej komedii*, *Przedwiośniu* i *Szewcach*.
- Wyjaśnisz, z jakiego powodu wszyscy trzej autorzy byli sceptyczni wobec idei rewolucyjnych.

Przeczytaj

Zarówno **Zygmunt Krasiński (1812–1859)**, **Stefan Żeromski (1864–1925)**, jak i **Stanisław Ignacy Witkiewicz (1885–1939)** byli pisarzami, którzy dobrze rozpoznali problematykę związaną z ruchami rewolucyjnymi. Wszyscy trzej stworzyli własne teorie historiozoficzne wyjaśniające linię rozwoju europejskich społeczeństw. Uznawali rewolucję za nieuniknioną, lecz widzieli w niej zarazem zagrożenie dla dorobku kulturalnego i cywilizacyjnego.

***Nie-Boska komedia*: rewolucja jako dopust Boży**

W ideologii romantyków istotne miejsce zajmował [prowidencjalizm](#), czyli wiara w czuwanie Opatrzności nad ludzkimi dziejami. Jednocześnie rozważali, jaką rolę w historii świata odgrywa działanie człowieka – usiłowali pogodzić wszechmoc Boga z ludzką wolną wolą. Jednym z popularnych wyjaśnień był pogląd, według którego Bóg dopuszcza inicjatywę człowieka, włączając go w swój ostateczny plan. Niezależne ludzkie działanie jest możliwe, lecz zawsze będzie negacją woli Opatrzności – a zatem będzie złem, zaprzeczeniem ustanowionego porządku stworzenia.

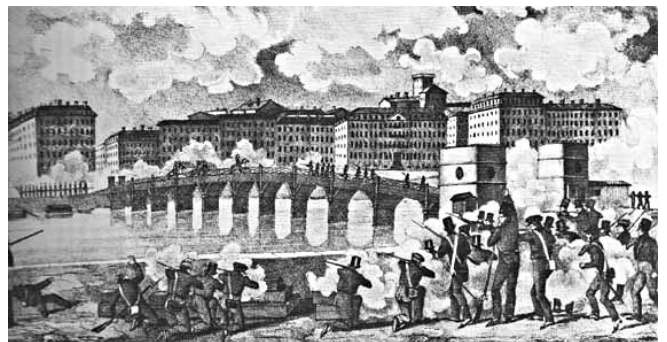
Zygmunt Krasiński utożsamiał się z tym poglądem, choć podobnie jak wielu współczesnych stawiał fundamentalne pytania o sens wyroków Boskich. Trudne warunki życia warstw biedniejszych, niesprawiedliwość społeczna, krwawe bunt i równie brutalne ich tłumienie podawały w wątpliwość przekonania o opiece miłosiernego Stwórcy. Krasińskim szczególnie wstrząsnęła rozmowa z dwiema służącymi, o której wspomina Maria Janion:

((Maria Janion

Wstęp

Jedna z dziewczyn powiedziała, że tkacze w Lyonie słusznie wszczęli powstanie – już od dawna przyrzekano im równość w niebie, ale oni jej chcieli na

ziemi. Krasiński tak relacjonuje swoją odpowiedź: „Nie będzie równości w niebie – odparłem – tylko pod warunkiem nierówności na ziemi...” Służąca replikowała dość przytomnie, dowodząc, że zna świetnie ten typ argumentacji, ale „lepiej dobrze zjeść niż źle”, zresztą już najwyższa pora na zamianę miejsc. Krasiński był oburzony

Powstanie tkaczy w Lyonie w 1834 roku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

i przerażony tym, że jego wywód o konieczności poddania się ustanowionej przez Boga nierówności społecznej nie znalazł uznania w oczach praktycznej sojuszniczki sprawy lyońskich robotników. W tak niedwuznacznie sformułowanym konflikcie ratunek mogła nasuwać tylko tradycyjna ocena moralna: propozycja zamiany miejsc – to wybuch zwierzęcego materializmu, obrona zaś dotychczasowego układu przywilejów jest przejawem wzniosłego idealizmu.

Owa, powieściowa wprost, kontrowersja hrabiego i pomywaczki wywarła niezapomniane wrażenie na młodym Krasińskim i znalazła znamienne odbicie w tekście *Nie-Boskiej komedii*.

Źródło: Maria Janion, *Wstęp*, [w:] Zygmunt Krasiński, *Nie-Boska komedia*, Wrocław 1967.

Wspomniane przez badaczkę „odbicie” znalazło się w trzeciej części dramatu Krasińskiego, w której hrabia Henryk udaje się w przebraniu do obozu rewolucjonistów. Wizja artysty jest utrzymana w konwencji [katastroficznej](#). Żadna siła nie wstrzymuje rozzuchwalenia buntowników i ich żądzy zabijania:

((Zygmunt Krasiński

Nie-Boska komedia

PRZECHRZTA

Pod tym dębem siedzi klub Lokajów. —

MAŻ

Przybliżmy się.

PIERWSZY LOKAJ

Jużem ubił mojego dawnego pana. —

DRUGI LOKAJ

Ja szukam dotąd mojego barona — zdrowie twoje! —

KAMERDYNER

Obywatele, schyleni nad prawidłem w pocie i poniżeniu, [glancując](#) buty, strzyżąc włosy, poczuliśmy prawa nasze — zdrowie klubu całego! —

CHÓR LOKAI

Zdrowie Prezesa — on nas powiedzie drogą honoru.

KAMERDYNER

Dziękuję, Obywatele.

CHÓR LOKAI

Z przedpokojów, więzień naszych, razem, zgodnie, jednym wypadliśmy rzutem — Vivat! — Salonów znamy śmieszności i wszeteczeństwa — Vivat! — Vivat! —

MAŻ

Cóż to za głosy, twardsze i dziksze, wychodzące z tej gęstwiny na lewo? —

PRZECHRZTA

To chór rzeźników, JW. Panie. —

CHÓR RZEŹNIKÓW

Obuch i nóż to broń nasza — szlachtuz to życienasze. — Nam jedno: czy bydło, czy panów rżnąć. —

Dzieci siły i krwi, obojętnie patrzym na drugich, słabszych i bielszych — kto nas powoła, ten nas ma — dla panów woły, dla ludu panów bić będziem.

Obuch i nóż broń nasza — szlachtuz życie nasze — szlachtuz — szlachtuz — szlachtuz. —

MAŻ

Tych lubię — przynajmniej nie wspominają ani o honorze, ani o filozofii [...].

Źródło: Zygmunt Krasiński, *Nie-Boska komedia*, oprac. M. Grabowska, Wrocław 1967, s. 76–77.

Krasiński nigdy nie przyjął ideałów rewolucyjnych, lecz w *Nie-Boskiej komedii* przedstawił szeroką panoramę poglądów. Zobrazował zarówno [nihilizm](#) i rozwiążłość mas społecznych dążących do wyzwolenia, jak i skostnienie oraz brak wrażliwości arystokracji. Konflikt pomiędzy stronnictwami rozstrzyga dopiero interwencja Boska, która na nowo zaprowadza porządek i wobec której wszelkie ludzkie próby wprowadzenia ładu są skazane na

niepowodzenie. Krasiński nie odpowiada jednak na pytanie, czy Bóg przemieni świat na lepsze, czy też odwróci się od grzesznej ludzkości.

Przedwiośnie: ostrzeżenie dla niepodległej Polski

Stefan Żeromski przedstawił w *Przedwiośniu* rewolucję, osadzając ją w konkretnej rzeczywistości politycznej. Akcja powieści jest zamknięta klamrą dwóch rozruchów robotniczych – rozpoczyna się w Rosji ogarniętej rewolucją, kończy zaś w Warszawie w przededniu strajków proletariatu. Opis tych wydarzeń można traktować jako komentarz autora do przemian historycznych, których był świadkiem. Dzieje młodego Cezarego Baryki wiążą się ściśle z rosyjską rewolucją, którą bohater jest zafascynowany. Poznaje również jej okrucieństwo. Żeromski stara się ukazać, jak społeczne przewroty oddziałują na czyny i przekonania nowego pokolenia. Baryka dorasta w trakcie radykalnych przemian, które zasadniczo wpływają na jego decyzje. Choć nie staje się nigdy zagorzałym zwolennikiem komunizmu, to postawa niechęci wobec dotychczasowego, kapitalistycznego porządku wciąż w nim żyje. W zakończeniu powieści ostatecznie decyduje się wziąć udział w manifestacji robotników na ulicach Warszawy, choć idzie osobno – nie utożsamia się z rewolucyjnymi ideami i protestującym tłumem:

((Stefan Żeromski

Przedwiośnie

Tego dnia właśnie od Nowego Świata, przez plac Trzech Krzyżów ciągnęła wielka manifestacja robotnicza w stronę Belwederu.

Bezrobotni wskutek fabrykanckiego lokautu, strajkujący wskutek drożyzny i niemożności wyżycia z płacy zarobkowej tak nędznej, jaka była ich udziałem – i uświadomieni komuniści. Ci trzymali prym, młoda gwardia, a raczej awangarda Sowietów.

Ludzie ci ściągnęli z niskiego Powiśla i z dalekiej Woli. Przemknęli się pojedynczo wszystkimi ulicami, a tutaj dopiero, u wylotu Alei Ujazdowskich, spiknęli się i z radością natrafili na swoich. Właściwy powód tego pochodu był następujący. W jednej z fabryk robotnicy zażądali podwyżki zarobku o 50 procent. Skoro dyrekcja kategorycznie odmówiła, grzecznie ujęli dyrektora pod paszki i wyprowadzili na podwórze, a z podwórza za bramę. Tam zaś poprosili go kolaniem, żeby poszedł do swego mieszkania, a tutaj się nie plątał, gdzie go nie p o t r z a. Sami zaś zajęli pozycję przy

maszynach, każdy specjalista przy swojej specjalności. Fabrykę ogłosili jako zajętą w posiadanie rady robotniczej. Właściciel fabryki ze swej strony ogłosił, że fabrykę zamyka na czas nieograniczony, a wszystkich robotników wydała. Wtedy robotnicy oświadczyli, że nie pozwolą zamknąć tej fabryki, sami będą pracować i nikomu jej nie dadzą. Wtedy policja otoczyła fabrykę i zażądała od zespołu robotników, żeby wyszedł dobrowolnie, jeśli nie chce narazić się na przymusowe wydalenie.

Właśnie wtedy kierownictwo partii zażądało od ogółu robotników poparcia. Manifestacja wyszła nagle z placu i ruszyła pod Belweder. W pierwszym szeregu znacznego tłumu szli ująwszy się pod rękę ideowi przedstawiciele, między innymi Lulek i Baryka. Baryka w samym środku, ubrany w lejbik żołnierski i czapkę żołnierską. — Śpiewali.

Właśnie konna policja pokazała się w jednej z ulic poprzecznych. Oficer na pięknym koniu, w płaszczu gumowym spiętym na piersiach, w skokach konia i lansadach przejeżdżał obok tłumu szarego i rudego, który się ścisnął i zbijał w jedno ciało. Oficer przypatrywał się pilnie ideowcom. Specjalnie pilnie temu w czapce żołnierskiej. Gdy tłum zbliżył się pod sam już pałacyk belwederski, z wartowni żołnierskiej wysunął się oddział piechoty i stanął w poprzek ulicy, jakby tam nagle ściana szara, parkan niezłomny, mur niezdobyty wyrósł.

Baryka wyszedł z szeregów robotników i parł oddzielnie, wprost na ten szary mur żołnierzy — na czele zbiedzonego tłumu.

Źródło: Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*, oprac. Z.J. Adamczyk, Wrocław 1983, s. 338–339.

Żeromski – podobnie jak wcześniej Krasiński – nie odnosi się do rewolucji z entuzjazmem. Ukazuje jednak jej bezpośrednie przyczyny, krytykuje stosunki społeczne panujące w powojennej Polsce i ostrzega rodaków, że wraz z odzyskaniem niepodległości niebezpieczeństwo nie zostało zażegnane. Zdzisław Adamczyk zaznacza, że dla autora *Przedwiośnia* szczególnie ważne jest

młode pokolenie. Nowa generacja ma już inne priorytety, nie myśli kategoriami walki z zaborcą, lecz potrzebuje innej wielkiej idei – i dlatego jest podatna na rewolucyjną retorykę komunistów:

Wiec pierwszomajowy w Warszawie w 1925 roku.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

((Zdzisław Jerzy Adamczyk

Wstęp

Całe dzieje Baryki, zwłaszcza zaś przemiany jego poglądów i postawy ideowej – od czasów bakińskich aż po scenę belwederską – stanowią swoiste memento. Los Baryki, traktowany jako uogólnienie doświadczeń młodego pokolenia Polaków, tego pokolenia, które na sprawy kraju patrzy inaczej niż generacja ojców ukształtowana przez warunki zaborów, jest przestrogą i wezwaniem. Przedwiośnie woła wielkim głosem, że jeśli nie zostaną spełnione oczekiwania młodych, jeśli nie zadośćuczyni się takim żądaniom, jakie Cezary wysuwał w swej ostatniej rozmowie z Gajowcem, młodzież odwróci się od Polski, a wówczas znajdzie do niej dostęp komunistyczna ideologia i propaganda, co – zdaniem Żeromskiego – oznaczałoby klęskę i nieszczęście. Może powtórzenie się na ziemi polskiej wypadków bakińskich, może nawet – ponowną utratę niepodległości.

Źródło: Zdzisław Jerzy Adamczyk, *Wstęp*, [w:] S. Żeromski, *Przedwiośnie*, oprac. Z.J. Adamczyk, Wrocław 1982.

Szewcy: ostatnia rewolucja świata

Witkacy zastosował w *Szewcach* szereg aluzji do rewolucji [bolszewickiej](#), lecz nie przedstawił w dramacie realiów historycznych, tak jak zrobił to Żeromski w *Przedwiośniu*. Odniesienia do [październikowych wydarzeń](#) są tu jedynie kontekstem, ponieważ zasadnicza treść utworu dotyka znacznie szerszego zagadnienia związanego z rozwojem całej europejskiej cywilizacji. Poszczególne przewroty są w myśl historiozofii Witkiewicza symptomami ogólnych tendencji rządzących dziejami ludzkości.

Radykalne rozruchy społeczne swoich czasów Witkacy postrzegał jako ostatni etap postępującego przez wieki procesu uspołecznienia ludzkości. Idee komunistyczne zmierzające do zrównania wszystkich ludzi negowały wartość jednostki. Dezindywiduacja charakteryzowała również

systemy nacjonalistyczne i faszystowskie. W nowym, porewolucyjnym porządku osobnicze działania poszczególnych obywateli zostały pozbawione znaczenia i zaczęły podlegać odgórnej mechanizacji.

Tym procesom towarzyszy według Witkacego zanik uczuć wyższych, uosabianych wcześniej przez religię, sztukę i filozofię.

Wszystkie te trzy wartości w nowoczesnym społeczeństwie zanikają lub są bliskie zniknięcia. Zastępują je nowe idee, które nie kierują ludzi w stronę przeżyć

[metafizycznych](#), lecz czynią z nich bezmyślne automaty wykonujące swoje zadania. W rewolucji wywołanej przez Sajetana i szewców rolę takiej idei pełni praca:

Manifestacja na ulicy Newski Prospekt w Petersburgu w marcu 1917 roku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

((Stanisław Ignacy Witkiewicz

Szewcy

SAJETAN *olśniony nagle nową ideą* Jestem wprost olśniony nową ideą od środka! Hej, chłopcy: rozwalmy te nędzne, dziecinne balaski i pracujmy wraz natychmiast jak diabły. Bierwa się! [Dumping](#) ręczno-butowy! Tera jabo nigdy! Hej! Hej!

I CZELADNIK Ale co będzie dalej?

SAJETAN

Choćby na pięć minut użyjemy za dziesięciu, nim nas skują i zmasakrują. Życie jest jedno — nie myśleć nic. Gwałt pracowników nad pracą — o, hej!!

CZELADNICY

A walmy! Abo — abo! Sturba wasza suka! Niech ta! Co nam tam! He, he!

I tym podobne wykrzykniki. Rzucają się wszyscy trzej, „w mig” rozwalają balaski i ciskają się jak głodne bestie na zydle, narzędka szewskie, zwoje skór i buty. Zaczynają gorączkowo, zaciekle pracować [...].

SAJETAN *sapiąc*

Tu — dawaj dratwę — bij — tu ją tak...

I CZELADNIK *sapiąc*

Macie — tu prędzej — hej, kołek — daj skórkę...

II CZELADNIK *sapiąc*

Przyklapnąć toto — o tak — zaklep — szyj — prac — gwazdrać — gwajdlić...

Coś zaczyna być wariackiego w ich pracy.

SCURVY *z naciskiem*

Patrz, kochanie, za gorączkowo pracują. W tym jest coś strasznego. Mówię to z prawdziwym naciskiem, po prostu podkreślam to. To nowa epoka jakaś się zaczyna czy co, u diabła starego?!

Źródło: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy*, [w:] tegoż, *Dramaty*, wybór K. Puzyna, Warszawa 1983, s. 411–412.

((Stanisław Ignacy Witkiewicz

Pożegnanie jesieni

Zastąpienie rozwarstwienia klasowego ludem pracującym jest jednak tylko etapem szerszego procesu zmierzającego do całkowitego zniesienia metafizyki. Dlatego też w *Szewcach* Witkacy wprowadza postaci pragmatycznych dygnitarzy, którzy nie kierują się już interesami robotników ani nie zależy im na wielkości narodu, ale w sposób chłodny i metodyczny zarządzają masami. Pisarz widział w ich rządach trzeci i ostatni etap rewolucji, po której nastanie doskonały porządek. Będzie on pozbawiony wojen i starć interesów, lecz – jak pisał w *Pożegnaniu jesieni* – życie ludzi funkcjonujących w tym systemie będzie „jakościowo niepodobne do naszego”.

Źródło: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Pożegnanie jesieni*, oprac. W. Bolecki, Wrocław 2014, s. 139.

Słownik

bolszewizm (leninizm)

(ros. *большевизм*) – powstała na bazie marksizmu filozofia polityczna stworzona przez Włodzimierza Lenina, zakładająca m.in. uświadomienie proletariatu przez rewolucjonistów, zbrojne przejęcie władzy w jego imieniu i wprowadzenie tzw. dyktatury proletariatu

deindywiduacja (deindywidualizacja)

(fr. *individualisme* – indywidualizm) – pojęcie z zakresu psychologii społecznej oznaczające utratę jednostkowości, brak umiejętności rozpoznawania własnych cech, zastąpienie indywidualnej osobowości całkowitym utożsamieniem się z grupą społeczną

dumping

(ang. *dump* – zarzucać, wywalać) – sprzedaż produktów i usług poniżej kosztów ich wytworzenia lub zakupu; nieuczciwe zalewanie rynku zagranicznego tanimi towarami najczęściej w celu wyeliminowania konkurencji i utrudnienia handlu innym przedsiębiorcom

glancować

(niem. *Glanz* – połysk, blask) – czyścić, polerować na połysk

katastrofizm

(gr. *katastrophē* – punkt zwrotny) – przekonanie o nadchodzącym i nieuniknionym zniszczeniu świata lub jego aktualnego stanu; w literaturze postawa ta była szczególnie częsta w okresie modernizmu, dwudziestolecia międzywojennego i II wojny światowej

metafizyka

(gr. *τα μετα τα φυσικά*, *ta meta ta physika* – to, co ponad fizyką) – jedna z głównych dyscyplin filozofii rozważająca ogólne własności bytu i ostateczne przyczyny rzeczy; w potocznym rozumieniu oznacza wszystko to, co wybiega poza możliwość naukowego wyjaśnienia

nihilizm

(łac. *nihil* – nic) – termin filozoficzny określający negowanie istnienia pewnych bytów, podający w wątpliwość m.in. możliwości ludzkiego poznania, wartości moralne, sensowność życia; postawa społeczna polegająca na nieuznawaniu powszechnie podzielanych wartości, norm prawnych, etycznych i kulturowych

prowidencjalizm

(łac. *providentia* – opatrność) – pogląd historiozoficzny, według którego dziejami świata, społeczeństwa oraz poszczególnych jego członków kierują działania Opatrzności

rewolucja październikowa

wywołany w październiku 1917 roku zbrojny przewrót dokonany w Rosji przez stronnictwo bolszewików, w którego wyniku władzę przejęli komuniści, obalając panujący od czasu rewolucji lutowej 1917 roku Rząd Tymczasowy

szlachtuz

(niem. *Schlachthaus*) – dawniej: rzeźnia, ubojnia

Mapa myśli

Polecenie 1

Uzupełnij mapę myśli, wpisując cytaty ilustrujące zamieszczone w niej hasła.

Polecenie 2

Wskaż aspekt, w którym wizje rewolucji ukazane przez artystów różnią się najbardziej.
Uzasadnij swój wybór w wypowiedzi pisemnej.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Połącz opis rewolucji z właściwym tytułem dzieła.

Rewolucja październikowa
przedstawiona z perspektywy
reprezentanta młodego pokolenia.

Nie-Boska komedia

Bunt niższej warstwy społecznej
ukazany jako ludzkie działanie
sprzeciwiające się planom Opatrzności.

Szewcy

Przewrót obrazujący rozwój
społeczeństwa w kierunku
automatycznego zorganizowania
wszystkich aspektów życia.

Przedwiośnie

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj elementy do właściwego utworu.

Nie-Boska komedia

strajk polskich robotników

przedstawienie rewolucji
październikowej

Przedwiośnie

rewolucja jako konsekwencja
procesu uspołecznienia
ludzkości

bezpośrednia krytyka polskiej
polityki

Szewcy

przekonanie o wpływie
Opatrzności na ludzkie dzieje

klęska arystokracji

podział rewolucji na etapy

inspiracja rewolucją
październikową

inspiracja powstaniem tkaczy
w Lyonie

Ćwiczenie 3

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz w tabeli, czy zdanie jest prawdziwe, czy fałszywe.

Twierdzenie	Prawda	Fałsz
Utwory <i>Nie-Boska komedia</i> , <i>Przedwiośnie</i> i <i>Szewcy</i> można interpretować jako wyraz przekonań historyzoficznych ich autorów.	☐	☐
We wszystkich trzech dziełach autorzy odnosili się krytycznie do rewolucji.	☐	☐
Spośród wymienionych utworów tylko w <i>Szewcach</i> Witkacego został przedstawiony więcej niż jeden bunt społeczny.	☐	☐
W <i>Nie-Boskiej komedii</i> , <i>Przedwiośniu</i> i <i>Szewcach</i> można znaleźć aluzje do autentycznych wydarzeń historycznych.	☐	☐

Ćwiczenie 4

Zaznacz przyczyny wybuchu rewolucji, które pojawiają się zarówno w *Nie-Boskiej komedii*, *Przedwiośniu*, jak i w *Szewcach*.

☐ wpływ ideologii komunistycznej

☐ złe warunki życia

☐ nierówność społeczna

☐ wola Boża

☐ wiara w wielką ideę

☐ zanik uczuć metafizycznych

☐ niskie płace

Ćwiczenie 5

Według Zdzisława Jerzego Adamczyka autor *Przedwiośnia* przedstawił w dziejach Cezarego Baryki los całego młodego pokolenia. Wymień pięć doświadczeń bohatera powieści, które można uznać za powszechne dla jego generacji.

Ćwiczenie 6

Odwołując się do treści dzieła, wypisz dwa argumenty przeciw rewolucji, które można z niego wyczytać.

Nie-boska komedia

Przedwiośnie

Szewcy

Ćwiczenie 7

W rozprawce na 200 słów wskaż podobieństwa w przedstawianiu warstw najniższych w dziełach Krasińskiego, Żeromskiego i Witkacego.

Ćwiczenie 8

Zarówno *Nie-Boska komedia* Krasińskiego, jak i *Szewcy* Witkacego przedstawiają wizję rewolucji umieszczone poza konkretnymi realiami historycznymi. Porównaj je ze sobą w rozprawce na 300 słów.

Praca domowa

Przypomnij sobie tytuły innych dzieł literackich, w których pojawia się motyw buntu przeciwko porządkowi społecznemu i politycznemu. Przygotuj się do dyskusji na temat tego wątku w literaturze.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Rewolucja u Witkacego, Żeromskiego i Krasińskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
- 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
- 7) rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter;
- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;
- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
- 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

6) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście;

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

6) odróżnia zamierzoną innowację językową od błędu językowego; określa funkcje innowacji językowej w tekście;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

10) rozumie pojęcie parafrazy, parodii i trawestacji, wskazuje ich wzorce tekstowe; wykorzystuje te pojęcia w interpretacji utworu literackiego;

12) rozumie pojęcie aluzji literackiej, rozpoznaje aluzje w utworach i określa ich znaczenie w interpretacji utworów;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- opisuje wizje rewolucji przedstawione w *Nie-Boskiej komedii*, *Przedwiośniu* i *Szewcach*,
- charakteryzuje różnice w postrzeganiu roli rewolucji przez trzech autorów,
- interpretuje wymowę omawianych dzieł, opierając się na tekstach krytycznoliterackich,
- formułuje pisemnie własne tezy i argumenty na temat sposobów przedstawiania rewolucji w tekstach Krasińskiego, Żeromskiego i Witkacego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący wyświetla na tablicy i przybliża uczniom temat zajęć. Następnie prosi uczniów, aby zgłosili swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy. Gdy uczniowie wyczerpią pomysły, a pozostały jakieś ważne kwestie do poruszenia, nauczyciel je dopowiada.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z multimedium.** Uczniowie zapoznają się z materiałem w sekcji „Mapa myśli”. Nauczyciel czyta polecenie: 1 i 2 i prosi uczniów, aby wykonali je w parach. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
2. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia nr 1-6, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie dobierają się w pary i wymieniają poglądami, dzielą się tym, czego się nauczyli. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli? Na koniec prosi chętnego ucznia o podsumowanie i – jeśli to potrzebne – uzupełnia informację.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćw. 7 lub 8 (do wyboru) z e-materiału. Szczególnie zainteresowani uczniowie wykonują też polecenie: Przypomnij sobie tytuły innych dzieł literackich,

w których pojawia się motyw buntu przeciwko porządkowi społecznemu i politycznemu. Przygotuj się do dyskusji na temat tego wątku w literaturze.

Materiały pomocnicze:

- *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, tom 1 i 2, praca zbiorowa, Warszawa 1984.
- Jan Błoński, *Witkacy i rewolucja*, Pamiętnik Literacki, 81/2
Jan Hulewicz, *Źródła ideologii społeczno-politycznej Żeromskiego*, Pamiętnik Literacki, 1930, t. XVII
spektakl Teatru Telewizji, *Nie-Boska komedia* w reż. Z. Hübnera

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Mapa myśli” do podsumowania lekcji.